

СЕКЦІЯ 6. ЖУРНАЛІСТСЬКА ЕТИКА ЯК ПОКАЗНИК РІВНЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МЕДІЙНОЇ СПІЛЬНОТИ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-349-4-27>

ВІДЧУЖЕННЯ ЛЮДИНИ В НОВИНАХ: РОЛЬ ЗМІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Мельниченко А. О.

*аспірантка кафедри богослов'я та релігієзнавства,
асистентка кафедри філософії*

*Навчально-науковий інститут філософії та освітньої політики
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

Генеральний прокурор України Андрій Костін у своєму виступі під час London Future Resilience Forum заявив, що військові злочини росії проти України є найбільш задокументовані, про що сповіщає ряд інтернет ресурсів [1]. Дійсно, сьогодні ми можемо спостерігати за перебігом військових подій у світі в онлайн-режимі, в чому полягає і визначна роль ЗМІ. Військова агресія рф є однією з найбільших війн за період існування розбіжних інтернет-ресурсів. Попередні великі війни – Перша і Друга світова війна висвітлювалися лише за допомогою радіо чи газет, інформація в них була не завжди своєчасна, а найбільш жорстокі військові злочини, що їх скоювали різні режими та армії, залишалися за ширмою повсякденного інформування. Злочини проти людства розглядалися під час гучних судових процесів, фігурували в літературі, документальних кінострічках чи творах мистецтва. Звичайно, залишалися і поодинокі випадки журналістів, які виходячи з власної звитяги намагалися донести світу про жахи масових винищень. Так, наприклад, для українського історичного поля важливою є фігура Гарета Джонса, який першим у західних ЗМІ 30-х років ХХ-го століття заявив про голод, спричинений совєцькою владою. Процес сповіщення за часів Джонса був складнішим: для того, аби заявити про щось потрібно було здобути матеріал, отримати погодження від газети, яка, в свою чергу, могла відкинути важливу новину, аби не спричиняти скандалів та підігравати потрібному загальному погляду з тої чи тої політичної, дипломатичної, економічної причини.

Розвиток соціальних мереж продиктував манеру подачі інформації, стиль та форму. Збільшення критики у бік інформаційних гігантів демонструє, що на сьогодні проблема правдивого та неупередженого висвітлення інформації нікуди не поділася. Чого вартий фільм Стівена Спілберга «Секретне досьє» [5] з Меріл Стріп у ролі головного редактора «Вашингтон пост», де перед редакцією стоїть питання: висвітлити секретну інформацію про війну у В'єтнамі та опинитися під тиском влади чи замовчувати дані. Держава, як регулятор, може спонукати приховувати деяку інформацію та контролювати діяльність ЗМІ, або, навпаки, закривати відверто ворожі та пропагандистські канали поширення інформації. Так, наприклад, за рік до повномасштабного вторгнення росії в Україну і на 7-ий рік війни, президент Володимир Зеленський запровадив санкції проти каналів, якими керував Тарас Козак, сподвижник Віктора Медведчука [2]. Не дивлячись на незначну критику з боку прихильників цих відверто проросійських та антиукраїнських ЗМІ, сьогодні ми упевнено можемо сказати, що цей крок був більш ніж доречним. Більше того, наразі уже достовірно відомо, що сили, що володіли цими каналами готували підґрунтя для російського наступу та підтримали агресора на окупованих територіях.

Можна побачити, що діяльність великих медіа впливає на державу, а з цим і на кожну конкретну особу в ній: безпосередньо чи опосередковано. Проте, з активними військовими діями, ми все частіше замислюємося, яке місце людини, як окремої особи, в контексті висвітлення ЗМІ певних подій, в тому числі травматичних. Слово «масові» в аббревіатурі уже саме по собі говорить про те, що ці великі потоки інформації націлені на деякі маси. Зазвичай ми звикли обирати той канал інформації, газету, журнал, онлайн-видання чи блогера, якому довіряємо. З початком військової агресії РФ в Україні був створений загальний телемарафон під егідою Міністерства культури. Проте, здебільшого люди, які в звичному житті послуговуються смартфонами звикли споживати інформацію у Telegram-каналах, Facebook-стрічках та на інших інтернет-платформах. За опитуванням «Власна думка» 32,5% респондентів довіряють офіційним ресурсам інститутів влади: сторінці офісу президента, збройних сил України, служби безпеки та іншим. 25% опитуваних довіряють різним регіональним новинним сайтам та сторінкам. Серед опитуваних, лише 4,7% довіряє «Єдиним новинам», далі у списку – іноземні ЗМІ та відсутність довіри до медіа як така [8]. Звичайно, що це опитування, лише часткова картинка того, як суспільство споживає новини. Зазвичай, так званий Fearing Of Missing Out, або синдром втрачених можливостей, керує людиною під час прокручування, або скролінгу [7]. Подібний стан активізується у митях критичної тривоги, суспільної

напруги та бажання витратити незадіяний час дозвілля. Ситуація військових дій спонукає людину все частіше зазирати в новинну стрічку задля пошуку інформації про перебіг бойових дій, обстріли інфраструктури, міжнародні заяви, надання допомоги, повітряні тривоги та вимкнення світла. Користувач наляканий можливістю пропустити важливу інформацію чи запеклу дискусію і йому вже недостатньо раз на день отримувати загальні відомості. Таким чином людина прокручує різні джерела фоново і не завжди задумується над тим, чи вони акредитовані, ким керуються, як подають новини. Подібний користувацький досвід змушує ЗМІ конкурувати на ринку подачі інформації та шукати все нові інфоприводи, публікувати більше новин, заміток, інтерв'ю, шокуючих даних. Виходячи з бажання привернути увагу користувача в потоці, медіа, окремі журналісти чи блогери не завжди замислюються про наслідки своєї діяльності та вплив тої чи тої інформації на людину. Так, наприклад, у 2022-му році громадськість сколихнула звістка про те, що фіксер телекомпанії Rai24 Антон Кудінов взяв інтерв'ю в жінки, що втратила дитину під час обстрілу і сама перебувала у важкому стані в лікарні. Спочатку журналіст заявив, що жінка та її родина надали згоду на подібне втручання, проте згодом стало відомо, що сім'я постраждалої не погоджувалася на це [3]. За бажанням здобути шокуючу новину чи інтерв'ю може стояти благий намір: як-то донести суспільству жах трагедії, безпрецедентність злочинів російських військових, міжнародне висвітлення переживань громадян України під час війни. Проте, постає питання, де межа між бажанням донести важливу інформацію та поважним ставленням до горя окремої людини. За більше ніж 600-т днів війни, ми звикли до «вбивств в прямому ефірі» та поширення світлин, відео, записів військових злочинів чи злочинів проти людства з боку росії. Ця звичка може служити як і позитивно – у разі фіксації порушень росіянами прав людини, так і негативно – у разі звання до цих злочинів. В останньому випадку, людина, що звично відгороджується від потоку травматичного досвіду, аби не втратити здоровий глузд, починає міряти рівень горя кількістю жертв, більшою мірою жорстокості скоєного, ефектністю злочину. На жаль, ми знаходимося в патовій ситуації: висвітлювати інформацію потрібно, проте як не нормалізувати рівень насильства в суспільстві. Для цього останнім часом ставлять доцільне питання щодо переосмислення засад журналістської етики під час війни.

Яскравим прикладом «міряння жертвами» може бути пост американського політичного оглядача Джексона Хінкла в твіттері [6], який обурило спільноту. Слід наголосити, що автор посту підтримує Палестину в контексті атаки ХАМАСу на Ізраїль та часто

висловлюється проти України, поширюючи хибні наративи. У своєму твіті Хінкл порівняв кількість убитих дітей в Палестині та в Україні. Звичайно, що подібне порівняння інструменталізує вбитих під час обох війн дітей тільки заради поширення політичного наративу. Подібні заяви кристалізують те, як новини про трагічне можуть бути використані не задля загального засудження війни, а як інструмент підбурення суспільства, самопіару, заробітку на рекламі та підігрування власній аудиторії.

В такому разі можна погодитися з сучасним філософом Бьонг-Чул Ханом, що інформатизація реальності сьогодні тільки фрагментує останню. Немає цілісної історії, що складається з різних елементів, замість інформації постає лише деформація [4]. Все частіше ми бачимо розвиток індивідуальних каналів інформації, які виходять з міфологеми протистояння великим медіа-ресурсам, проте слід задуматися, як вони використовують новини задля утримання уваги аудиторії, маніпуляції емоційною складовою трагедій та смертей, підбурювання натовпу та витіснення індивідуального трагічного досвіду кількістю та розмахом цього досвіду.

Висновуючи можна зазначити, що сьогоденний стан ЗМІ та подачі інформації через новини поскладнився. Завдяки інтернету, як і великі медіа так і індивідуальні канали подачі інформації: блоги, сторінки, телеграм-ресурси опинилися в патовій ситуації між висвітленням ґрунтовних, перевірених новин в контексті та гонитвою за користувачами, яким все більше і більше стає недостатньо шокуючого та приголомшливого. В такій ситуації людина-споживач контенту може впадати в тривогу, нормалізацію насильства та повне відчуження від індивідуального переживання горя. В свою чергу ЗМІ можуть вдаватися до ненормативних неетичних кроків. В такому випадку, ми потребуємо нагального та ґрунтового обговорення етики подачі новин як для великих медіа, так і для приватних каналів.

Література

1. Агресія РФ проти України є найбільш задокументованою війною в історії – Генпрокурор Андрій Костін. АрміяInform – Інформаційне агентство АрміяInform. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/10/11/agresiya-rf-proty-ukrayiny-ye-najbilsh-zadokumentovanoyu-vijnoyu-v-istoriyi-genprokuror-andrij-kostin> (дата звернення: 18.10.2023).

2. Комарова О. Вимкнули «канали Медведчука»: перші пояснення та реакції в соцмережах. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/kanaly-medvedchuk-sankciy-zelenskiy-tv-112-zik-newsone-zaborona/31082909.html> (дата звернення: 18.10.2023).

3. Миленко В. Скандал у вінницькій лікарні: журналісти засудили інтерв'ю з матір'ю загиблої дівчинки. Главком | Glavcom. URL: <https://glavcom.ua/vinnitsia/news/skandal-u-vinnickiy-likarni-zhurnalisti-zasudili-intervyu-z-matiryu-zagibloji-divchinki-861322.html> (дата звернення: 18.10.2023).

4. Approaching The Infocalypse | NOEMA. NOEMA. URL: <https://www.noemamag.com/approaching-the-infocalypse/> (date of access: 18.10.2023).

5. Die Verlegerin (2017) □ 7.2 | Biography, Drama, History. IMDb. URL: <https://www.imdb.com/title/tt6294822/> (date of access: 18.10.2023).

6. Hinkle J. 700 children have been killed in the Gaza Strip after 6 days of Israeli aggression against Palestinians, according to. Twitter. URL: <https://twitter.com/jacksonhinkle/status/1713505615727759617> (date of access: 18.10.2023).

7. Laurence E. The Psychology Behind The Fear of Missing Out (FOMO). Forbes Health. URL: <https://www.forbes.com/health/mind/the-psychology-behind-fomo/> (date of access: 18.10.2023).

8. Ukrinform. Яким джерелам інформації довіряють українці. Укрінформ – актуальні новини України та світу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3458524-akim-dzerelam-informacii-doviraut-ukrainci.html> (дата звернення: 18.10.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-349-4-28>

МАС-МЕДІА: МЕРТВЕ ЧИ ЖИВЕ СЛОВО?

Сабадаш К. В.

*аспірант кафедри філософії, викладач кафедри філософії
Навчально-науковий інститут філософії та освітньої політики
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

Здавалося б, що у наш час вже пізно та застаріло казати про текст як про «мертве слово» [1] (позиція Платона). Але нині ми стикнулися з потребою постійного моніторингу стрічки новин та можемо бачити наскільки самі відсторонюємося від інформаційного потоку. А це означає, що наша психіка насправді не комунікує з текстом, а відбувається лише фізичний акт перегляду слів-без-означення.

Свого часу Платон акцентував нашу увагу на тому, що коли пряма мова переходить у написаний текст – слово в ній помирає. Філософ